

РЕЦЕНЗІЯ

доктора філософії з права, доцента,
доцента кафедри міжнародного та європейського права
Західноукраїнського національного університету
ПОПЕРЕЧНОЇ ГАННИ МИХАЙЛІВНИ

на дисертацію Бударного Сергія Володимировича
на тему «Цивільно-правове регулювання використання цифрових
технологій», подану на здобуття ступеня доктора філософії
в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Актуальність дисертаційного дослідження зумовлена стрімким розвитком цифрових технологій та їх усе глибшим проникненням у сферу приватноправових відносин. Цифровізація економіки, електронна комерція, використання штучного інтелекту, смарт-контрактів, цифрових платформ і обігу даних істотно трансформують традиційні цивільно-правові конструкції, що потребує належного нормативного врегулювання з урахуванням нових викликів і ризиків. У цих умовах цивільне право покликане забезпечити баланс між інноваційним розвитком та захистом прав і законних інтересів учасників приватноправових відносин.

Особливої актуальності проблема цивільно-правового регулювання використання цифрових технологій набуває в контексті євроінтеграційних процесів України. Угода про асоціацію з Європейським Союзом передбачає поступове наближення національного законодавства до *acquis* ЄС, зокрема у сфері цифрового ринку, захисту персональних даних, електронних правочинів, відповідальності за шкоду, завдану цифровими продуктами та сервісами. Це вимагає не лише формального запозичення європейських правових підходів, а й їх системного осмислення та адаптації до національної правової системи.

Європейський Союз послідовно формує комплексну правову політику у сфері цифрової трансформації, орієнтовану на забезпечення правової визначеності, довіри до цифрових технологій та ефективного захисту прав споживачів і суб'єктів господарювання. У зв'язку з цим виникає потреба в науковому аналізі відповідності чинного цивільного законодавства України сучасним європейським стандартам, а також у визначенні напрямів його подальшого розвитку з урахуванням цифрових інновацій.

Актуальність дослідження посилюється також фрагментарністю та непослідовністю правового регулювання використання цифрових технологій у цивільних правовідносинах в Україні. Наявні норми цивільного законодавства не завжди адекватно відображають специфіку цифрових об'єктів, електронних форм взаємодії сторін, автоматизованих процесів прийняття рішень, що створює прогалини у правозастосовній практиці та ускладнює гармонізацію з правом ЄС.

Важливим чинником актуальності теми є також потреба забезпечення правової безпеки учасників цивільного обороту в умовах цифрової трансформації. Євроінтеграційний вектор розвитку України передбачає формування прозорого, передбачуваного та ефективного правового середовища, здатного стимулювати інновації та інвестиції, водночас гарантуючи належний рівень цивільно-правового захисту.

Таким чином, дослідження цивільно-правового регулювання використання цифрових технологій є своєчасним і соціально значущим, оскільки спрямоване на вирішення актуальних теоретичних і практичних проблем, пов'язаних із модернізацією приватного права України в контексті євроінтеграційних процесів та формування єдиного цифрового правового простору.

Оцінка обґрунтованості наукових результатів дисертації, їх достовірності та новизни. Наукові результати дисертаційної роботи характеризуються належним рівнем обґрунтованості та внутрішньої логічної узгодженості. Усі положення, винесені автором на захист, базуються на комплексному аналізі доктринальних джерел, чинного цивільного законодавства України, правозастосовної практики, а також сучасних теоретичних підходів до регулювання цифрових відносин. Аргументація є послідовною, а висновки – такими, що випливають із проведеного дослідження, що свідчить про достовірність отриманих наукових результатів.

Положення, заявлені як такі, що отримані вперше, мають ознаки справжньої наукової новизни. Зокрема, запропоноване автором комплексне цивільно-правове визначення цифрових технологій виходить за межі традиційного техніко-інструментального підходу та обґрунтовано розкриває їх як технологічну платформу формування і трансформації цивільних правовідносин. Обґрунтування гібридної моделі правового регулювання цифрових об'єктів також є концептуально виваженим і демонструє відхід від спрощеного перенесення класичних речово-правових конструкцій на цифрові блага, що відповідає сучасним тенденціям розвитку цивільно-правової доктрини.

Запропоновані автором класифікації цифрових об'єктів права інтелектуальної власності та система критеріїв «цифрового використання» мають не лише теоретичну, а й прикладну цінність. Вони дозволяють більш точно окреслити специфіку створення, поширення та використання об'єктів інтелектуальної власності у цифровому середовищі, а також можуть бути використані як методологічна основа для подальшого вдосконалення цивільно-правового регулювання у цій сфері. Такі положення логічно вписуються у структуру дослідження та підтверджують самостійність наукового мислення дисертанта.

Положення, віднесені автором до категорії удосконалених, є науково коректними та методологічно виправданими. Зокрема, розвиток уявлень про

категорію «технологія» як самостійно значущий цивільно-правовий феномен та уточнення співвідношення свободи творчості й прав інтелектуальної власності у цифровому середовищі відображають глибоке розуміння сучасних трансформацій приватноправового регулювання. Автор обґрунтовано враховує вплив цифрових платформ, алгоритмічних механізмів та договірних конструкцій на фактичну реалізацію суб'єктивних цивільних прав.

Положення, що набули подальшого розвитку, органічно продовжують наявні в науці підходи, водночас наповнюючи їх новим змістом з урахуванням цифровізації. Особливої уваги заслуговують висновки щодо ролі правомірного доступу як ключового елемента правового режиму цифрових благ, доцільності впровадження статусу «активного користувача», а також переосмислення ліцензійних договорів і смарт-контрактів у контексті автоматизованого правового регулювання. Ці положення є обґрунтованими, аргументованими та такими, що відповідають сучасним викликам цивільного обороту.

У цілому наукові результати дисертації відзначаються високим рівнем достовірності, теоретичної зрілості та наукової новизни. Вони свідчать про здатність автора самостійно формулювати комплексні наукові висновки, критично осмислювати існуючі доктринальні підходи та пропонувати концептуальні рішення, що мають значення для подальшого розвитку цивільного права в умовах цифрової трансформації.

Обґрунтованість і достовірність наукових результатів дисертації значною мірою забезпечуються виваженою методологічною основою дослідження. Автором використано комплекс загальнонаукових і спеціально-юридичних методів пізнання, що дало змогу здійснити системний та міждисциплінарний аналіз цивільно-правового регулювання використання цифрових технологій і об'єктів інтелектуальної власності.

Застосування діалектичного, догматичного, історичного та порівняльно-правового методів дозволило не лише виявити закономірності трансформації цивільно-правових конструкцій під впливом цифровізації, а й критично оцінити відповідність національного законодавства сучасним міжнародним і європейським підходам. Використання герменевтичного та системно-структурного аналізу забезпечило коректну інтерпретацію нормативних положень і глибоке розкриття взаємозв'язків між елементами правового регулювання у цифровому середовищі.

Залучення статистичного методу та аналізу судової практики підвищує емпіричну обґрунтованість зроблених висновків, а застосування методу моделювання надало дослідженню прикладної спрямованості, що виявляється у сформульованих авторських пропозиціях щодо вдосконалення цивільного законодавства та практики правозастосування. Широка джерельна база, включно з нормативними актами, судовою практикою, договірними моделями та

науковими працями вітчизняних і зарубіжних учених, свідчить про достатність і репрезентативність використаного матеріалу.

У сукупності це дозволяє дійти висновку, що методологічний інструментарій дисертаційного дослідження є адекватним поставленій меті та завданням, а отримані наукові результати – обґрунтованими, достовірними та такими, що мають належну наукову цінність.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність та дотримання принципів академічної доброчесності. Зміст дисертаційної роботи є логічно вибудованим, структурно виваженим і таким, що повною мірою відповідає поставленій меті та завданням дослідження. Побудова дисертації за трироздільною схемою дозволила автору послідовно розкрити теоретико-правові засади використання цифрових технологій, дослідити особливості реалізації прав інтелектуальної власності у цифровому середовищі та проаналізувати проблеми і перспективи їх цивільно-правового захисту. Кожен розділ має чітку внутрішню логіку, а його структура узгоджується із загальною концепцією дослідження.

Розділ перший присвячено формуванню теоретичної та методологічної основи дослідження, що створює належне підґрунтя для подальшого аналізу. Автор послідовно розкриває поняття цифрових технологій, еволюцію доктринальних підходів до інтелектуальної власності у цифровому середовищі та співвідношення відповідних прав з іншими цивільними правами, що дозволяє обґрунтувати подальші висновки та авторські пропозиції.

У другому розділі здійснено ґрунтовний аналіз об'єктів і суб'єктів прав інтелектуальної власності, а також договірних механізмів їх реалізації в умовах цифровізації. Зміст цього розділу має виражену практичну спрямованість і логічно поєднує теоретичні положення з аналізом чинного законодавства та правозастосовної практики, що сприяє формуванню цілісного уявлення про механізми цивільно-правового регулювання відповідних відносин.

Третій розділ є логічним продовженням попередніх та зосереджений на питаннях захисту прав інтелектуальної власності у цифровому середовищі. Проаналізовано цивільно-правову характеристику порушень, особливості застосування засобів захисту та окреслено напрями вдосконалення цивільного законодавства України. Сформульовані у цьому розділі висновки та пропозиції мають концептуальний характер і завершують дослідження, забезпечуючи його прикладну цінність.

Дисертація є завершеною науковою працею, в якій отримано результати, що узгоджуються між собою та відображені у загальних висновках. Висновки до розділів і підсумкові висновки логічно впливають зі змісту роботи, не носять декларативного характеру та узагальнюють основні положення дослідження.

Аналіз змісту дисертації та використаних джерел дає підстави стверджувати, що автор дотримався принципів академічної доброчесності. У роботі коректно використано наукові джерела, належним чином оформлено

посилання, відсутні ознаки плагіату, а запозичені ідеї та положення чітко відмежовані від авторських висновків. Це свідчить про самостійний характер дисертаційного дослідження та належний рівень наукової культури дисертанта.

Мова та стиль викладення результатів. Мова дисертаційної роботи є науковою, точною та відповідає вимогам академічного письма. Автор послідовно використовує юридичну термінологію, коректно оперує понятійно-категоріальним апаратом цивільного права та права інтелектуальної власності, уникаючи неоднозначних або стилістично невиправданих формулювань. Термінологія в цілому є узгодженою та застосовується послідовно впродовж усього тексту дисертації.

Стиль викладення матеріалу відзначається логічністю, аргументованістю та внутрішньою структурованістю. Теоретичні положення органічно поєднуються з аналізом нормативного матеріалу та правозастосовної практики, що сприяє чіткому сприйняттю авторської позиції. Текст викладено послідовно, без надмірної описовості, із чітким розмежуванням власних висновків і доктринальних підходів інших науковців.

Загалом мова та стиль дисертації сприяють належному розкриттю результатів дослідження, забезпечують зрозумілість і наукову коректність викладення матеріалу та відповідають вимогам, що ставляться до дисертаційних робіт відповідного рівня.

Оприлюднення результатів дисертації. Основні положення, висновки та наукові результати дисертаційного дослідження пройшли належну апробацію та відображені у наукових публікаціях автора. За темою дисертації опубліковано дев'ять наукових праць, з яких три статті — у вітчизняних фахових наукових виданнях, одна стаття — у зарубіжному науковому періодичному виданні, а також п'ять тез доповідей у матеріалах наукових конференцій.

Опубліковані праці охоплюють ключові положення дисертаційного дослідження, відображають логіку та етапність наукового пошуку, а також підтверджують наукову самостійність автора. Матеріали конференцій свідчать про апробацію результатів дослідження у професійному науковому середовищі та їх обговорення серед фахівців.

Загалом рівень і кількість публікацій є достатніми для підтвердження результатів дисертаційної роботи та відповідають вимогам, що ставляться до дисертацій на здобуття відповідного наукового ступеня.

Зауваження та дискусійні пропозиції, які викладені в дисертації. Відзначаючи високий рівень наукової актуальності дисертаційної роботи, ґрунтовність теоретичного аналізу, належну обґрунтованість і достовірність отриманих результатів, їх наукову новизну, а також значну теоретичну й практичну цінність для вирішення актуальних проблем цивільно-правового регулювання використання цифрових технологій, вважаємо за доцільне звернути

увагу на окремі положення дискусійного характеру, які потребують додаткового уточнення або подальшого наукового осмислення.

1. На стор. 101 дисертації автор обґрунтовує доцільність виокремлення самостійної класифікації цифрових об'єктів права інтелектуальної власності та пропонує поділ цифрових об'єктів — результатів інтелектуальної діяльності — на такі категорії: програмне забезпечення та алгоритми; цифрові твори мистецтва (графіка, музика, відео); бази даних та інформаційні масиви; нові форми цифрових активів (NFT, віртуальні об'єкти, контент у метавсесвітах). При цьому автор справедливо зазначає, що визначальними критеріями такої класифікації є тип цифрового продукту та специфіка його створення, поширення і використання у цифровому середовищі.

Поділяючи запропонований підхід у цілому, вважаємо, що наукова цінність дослідження була б ще більшою за умови чіткого формалізування критеріїв віднесення конкретних цифрових об'єктів до відповідних категорій. Зокрема, доцільним видається уточнення розмежувальних ознак у випадках, коли окремі цифрові об'єкти поєднують характеристики різних груп (наприклад, NFT, які можуть мати ознаки як програмного забезпечення, так і цифрового твору мистецтва). Таке уточнення сприяло б підвищенню рівня визначеності запропонованої класифікації та її практичної застосовності.

2. У підрозділі 3.2 дисертації автор обґрунтовано приділяє значну увагу забезпечувальним заходам як інструменту запобігання завданню незворотної шкоди правам інтелектуальної власності у цифровому середовищі, підкреслюючи їх потенційну ефективність. Разом із тим, на нашу думку, під час захисту дисертації доцільно було б більш детально конкретизувати практику застосування таких заходів судами України, зокрема щодо частоти їх використання та результативності у реальних спорах.

З метою підвищення емпіричної обґрунтованості відповідних висновків вважаємо доцільним наведення прикладів конкретних судових рішень, у яких забезпечувальні заходи застосовувалися у справах про захист прав інтелектуальної власності в цифровому середовищі. Це дозволило б наочно продемонструвати практичну ефективність таких заходів та посилити аргументацію автора, не знижуючи загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи.

3. На стор. 189 дисертації автор обґрунтовує доцільність запровадження концептуальної моделі ліцензійного регулювання, спрямованої на забезпечення балансу інтересів правовласників, користувачів і цифрових платформ, фактично пропонує так звану «трикутну модель» із використанням гнучких ліцензійних механізмів. Запропонований підхід заслуговує на позитивну оцінку, оскільки орієнтований на одночасний захист прав правовласників та забезпечення доступу користувачів до цифрового контенту.

Разом із тим, на нашу думку, під час захисту дисертації доцільно було б більш детально конкретизувати механізми практичної імплементації зазначеної моделі, зокрема з'ясувати, яким чином вона співвідноситиметься з уже існуючими ліцензійними угодами, як впливатиме на договірну практику та чи не породжуватиме потенційних конфліктів інтересів між різними суб'єктами, особливо у випадках функціонування цифрових платформ із транснаціональним або глобальним охопленням. Таке уточнення сприяло б підвищенню прикладної цінності запропонованої концепції та її адаптивності до реальних умов цифрового ринку.

Разом з тим варто зазначити, що висловлені зауваження мають переважно уточнюючий характер і не впливають на загальну позитивну оцінку наукового дослідження, проведеного автором. Їх слід розглядати не як критику, а як запрошення до професійної наукової дискусії з актуальних і складних питань, порушених у роботі. Йдеться насамперед про дискусійність окремих положень, що жодним чином не зменшує їх наукової новизни та практичної значущості для вирішення актуальної наукової проблеми. Зазначені рекомендації мають на меті стимулювати подальший розвиток наукового пошуку здобувача та поглиблене опрацювання окремих аспектів дослідження.

Висновок про дисертаційну роботу. Дисертаційне дослідження є завершеною науковою працею, що відповідає поставленій меті та завданням. Робота відзначається високим рівнем теоретичного опрацювання, належною науковою обґрунтованістю, достовірністю отриманих результатів та їх науковою новизною. Автор здійснив системний аналіз цивільно-правового регулювання використання цифрових технологій, запропонував нові підходи до класифікації цифрових об'єктів, моделі ліцензійного регулювання та механізми захисту прав інтелектуальної власності у цифровому середовищі.

Робота характеризується логічною структурою, послідовністю викладу, науковою ясністю та дотриманням академічних стандартів, включно з правильним використанням джерел та належним оформленням посилань. Основні результати дослідження апробовані в наукових публікаціях та наукових конференціях, що підтверджує їх наукову значущість і практичну цінність.

Висловлені в дисертації положення та авторські пропозиції мають як теоретичне, так і практичне значення, оскільки сприяють розвитку цивільного права України, вдосконаленню механізмів правового регулювання використання цифрових технологій, підвищенню ефективності захисту прав інтелектуальної власності у цифровому середовищі та імплементації європейських стандартів і кращих міжнародних практик. Загалом, дисертація заслуговує на високу позитивну оцінку і може бути рекомендована до захисту на здобуття наукового ступеня, оскільки її результати вносять вагомий внесок у науку і практику цивільного права.

Дисертаційна робота Бударного Сергія Володимировича на тему «Цивільно-правове регулювання використання цифрових технологій», за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам п. 10 Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах) затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283) та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її автор – Бударний Сергій Володимирович заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:

доктор філософії з права, доцент, доцент
кафедри міжнародного та європейського права
Західноукраїнського національного
університету

Ганна ПОПЕРЕЧНА